

MARIJA CZEPIŁ

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

ORCID – 0000-0002-2215-3994

ORESTA KARPENKO

Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Iwana Franki w Drohobyczu

ORCID – 0000-0003-1841-882X

OPIEKA NAD DZIEĆMI W POLSCE I JEJ RECEPCJA NA UKRAINIE: HISTORIOGRAFIA PROBLEMU

Streszczenie: Zainteresowanie ukraińskich naukowców koncepcjami pedagogicznymi Polski wynika z chęci identyfikacji tendencji rozwojowych i postępowych idei systemów opiekuńczo-wychowawczych, różnic i podobieństw, rozróżniania idei aksjologicznych w teorii i praktyce pedagogicznej Polski XX i początku XXI wieku w celu twórczego wykorzystania w społeczeństwie ukraińskim. Współpraca pedagogów obu krajów umożliwiła realizację wspólnych projektów naukowych oraz przygotowanie szeregu publikacji. Przeanalizowano badania ukraińskich naukowców (1988–2017) nad problematyką opieki nad dziećmi w Polsce, monografie, zbiory prac naukowych, rozprawy doktorskie, które uzasadniały znaczenie studiowania teoretycznych i metodycznych podstaw opieki w teorii i praktyce pedagogicznej Polski, biorąc pod uwagę cechy narodowe oraz poprzez pryzmat aktywności jej przedstawicieli, którzy położyli podwaliny pod teorię i praktykę opieki, wpłynęli na pozytywną transformację wartości polskiego społeczeństwa. Innowacyjne poszukiwania ukraińskich wychowawców powinny skupiać się na udoskonaleniu form, metod i środków systemu opiekuńczo-wychowawczego, modernizacji instytucjonalnych form opieki i uwzględnieniu potrzeb dziecka

Słowa kluczowe: opieka, dzieci, historiografia, teoria opieki, działalność opiekuńczo-wychowawcza, ukraińscy badacze, Polska, Ukraina

WPROWADZENIE

W warunkach intensywnych procesów globalizacyjnych oraz integracyjnych w przestrzeni edukacyjnej trwa bezustanna praca nad doskonaleniem form i metod opieki nad dziećmi, co z kolei związane jest z rozwojem historyczno-społecznym każdej narodowości. Dlatego każde państwo, uwzględniając tradycje, kulturę oraz etnopedagogiczne zasady opieki i wychowania, opracowuje i rozwija własne programy oraz rozwiązania szczegółowe w tym zakresie. Geograficzna bliskość dwóch graniczących ze sobą państw – Ukrainy i Polski, podobieństwa dziejów i mentalności ludzi, a także trwałe związki kulturalno-oświatowe sprzyjają umacnianiu dobrosąsiedzkich relacji oraz współpracy, co – z jednej strony – stanowi rękojmię bezpieczeństwa i stabilności w Europie, z drugiej natomiast – odpowiada podstawowym interesom obydwu sąsiadujących państw i ich społeczności.

W dzisiejszych czasach społeczeństwo ukraińskie jest zmuszone sprawować opiekę nad sierotami i bezdomnymi dziećmi oraz rodzinami adopcyjnymi. Rozprzestrzenianie się sieroctwa społecznego na Ukrainie wynika z takich czynników, jak: rosnące bezrobocie, ubóstwo dużej części społeczeństwa, zmniejszenie znaczenia instytucji rodziny, zanik powszechnych wartości moralnych zarówno wśród starszych, jak i młodszych pokoleń itp.

Niestety, skomplikowana sytuacja społeczno-ekonomiczna na Ukrainie wpływa na rodzinę, wychowanie dzieci wymaga odpowiednich warunków bytowych. Od stycznia 2017 roku prawie 106 000 dzieci, czyli 1,5% całej populacji dzieci w kraju, przebywa w ośrodkach wychowawczych czy domach dziecka, popularnie nazywanych sierocińcami, chociaż tylko 8% z nich to sieroty, a reszta – 92% – ma rodziców. Co trzy dni 250 dzieci trafia do domów dziecka, głównie z powodu ubóstwa rodziców i braku możliwości zapewnienia przez nich niezbędnych warunków funkcjonowania własnym dzieciom. Co najmniej 600 000 dzieci żyje w rodzinach dysfunkcyjnych. Częstym powodem takiego stanu rzeczy jest również brak zasobów mieszkaniowych – długoletnie czekanie na uzyskanie dostępu do własnego mieszkania. Jeśli przeanalizujemy dane statystyczne w poszczególnych regionach Ukrainy, to okaże się, że najmniej sierot znajduje się na zachodzie Ukrainy i w Kijowie, a najwięcej – na wschodzie Ukrainy i w regionach północnych.

W ostatnich latach wzrosło zainteresowanie ukraińskich naukowców działaniami i doświadczeniem opieki nad dziećmi, szkoleniem pracowników socjalnych, nauczycieli, innowacyjnymi formami opieki nad dziećmi w krajach europejskich. Świadczą o tym wyniki badań wielu naukowców, a mianowicie: Laktionova (2001), Vlasova (1993), Zajczenko (2015), Kogut (2005), Lohvynenko (2016), Polishchuk (2010) i innych. Na podkreślenie zasługuje również liczba publikacji poświęconych aspektom społecznym i wychowawczym dziecka, edukacji dzieci w ośrodkach

wychowawczych i domach dziecka oraz skutecznemu systemowi ochrony socjalnej dla dzieci w różnych krajach: Anglia (Connolly, Morris 2012; Richard, McKenzie 1999; Gelles 2017; Hayden, Goddard, Gorin, Van der Spek 1999), Australia (Brennan 1998), Kanada (Lafferty 2013), USA (Ashby 2003, Clarke-Stewart, Allhusen 2005, Klein 1992, Michel 2017), państwa Europy Środkowej i Wschodniej oraz były Związek Radziecki (Tobis 2000).

WSPÓLNE BADANIA UKRAIŃSKICH I POLSKICH NAUKOWCÓW

Problemy opieki nad dzieckiem w Polsce, praca opiekuńczo-wychowawcza z dziećmi, badanie systemów wartości w dziedzinie opieki stały się przedmiotem licznych rozważań współczesnych ukraińskich pedagogów, historyków w warunkach niezależnego państwa ukraińskiego. Współpraca naukowców z Ukrainy i Polski umożliwiła realizację wspólnych projektów naukowych poświęconych różnym aspektom opieki i wychowania dzieci, kształceniu kadry pedagogicznej do działalności opiekuńczej, studiowaniu i uogólnianiu doświadczeń w dziedzinie opieki.

Jedną z pierwszych publikacji naukowych na Ukrainie była monografia *Opieka nad dziećmi w dobie transformacji ustrojowej* (Zavgorodnia i in. 2002), opracowana wspólnie przez naukowców Przykarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyła Stefanyka (Tetiana Zavgorodnia, Nelia Lysenko, Bohdan Stuparyk) i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie (Danuta Marzec). Jej treść obejmuje opiekę nad dziećmi w kontekście historycznym, bieżące zagadnienia opieki nad dziećmi w III RP, kierunki jej rozwoju w europejskiej przestrzeni edukacyjnej, jak również europejskie modele opieki jako detrimanty nowoczesnych wymagań.

Zmiany społeczne, które miały miejsce w Polsce po 1989 roku, są interpretowane jako proces przejścia od społeczeństwa totalitarnego do demokratycznego, to znaczy od monocentrycznego systemu do postmonocentrycznego. Zmiany te doprowadziły do zdecydowanych reform w systemie opieki, które wymagały udoskonalenia, poprawy i poszukiwania nowych rozwiązań organizacyjnych, strukturalnych i metodologicznych, a także możliwości zaspokajania potrzeb dzieci w poszczególnych formach opieki oraz ich skuteczności. Głównym warunkiem zmiany jest przyjęcie nowego myślenia o dziecku i odejście od przestarzałych schematów opiekuńczych (Zavhorodnia i in. 2002, s. 22). Udoskonalenie organizacji istniejących form opieki, poszukiwanie nowych rozwiązań organizacyjnych i konstruktywnych powinno służyć podniesieniu rangi takich wartości, jak prawa dziecka, jego podmiotowość, wsparcie i tolerancja.

Problemy historii, teorii oraz praktyki opieki i edukacji na Ukrainie i w Polsce stały się również przedmiotem wspólnych badań pedagogów Państwowego

Uniwersytetu Pedagogicznego im. Iwana Franki w Drohobyczu i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Efektem ich realizacji była publikacja pracy zbiorowej *Opieka i wychowanie dzieci: historia i współczesność* (Czepil (red.) 2010), która przedstawia szeroką panoramę najnowszych badań w dziedzinie opieki i edukacji, wynikających również z osobistych przemyśleń. Biorąc pod uwagę treść wszystkich rozpraw, wyodrębniono sześć części chronologiczno-problemowych. Rozdział pierwszy pt. *Opieka i wychowanie: teoria i metodologia* ukazuje filozoficzne aspekty pojęć oświaty i wychowania, a także ich istotę w ramach strategii nowej racjonalności, teoretyczno-metodologiczne pojmowanie definicji opieki i wychowania w ukraińskiej, polskiej i niemieckiej literaturze pedagogicznej. W rozdziale drugim, *Opieka i wychowanie w dziejach kultury europejskiej*, zamieszczono dziesięć artykułów omawiających różne aspekty opieki i wychowania w poszczególnych okresach historycznych, modele wychowania dziecka, ukształtowane na regionalnych, religijnych oraz państwowych koncepcjach edukacyjnych. Szczegółowej analizie poddano także wyniki badań nad formami i rodzajami opieki nad dziećmi osieroconymi, humanistyczne poglądy pedagogiczne Janusza Korczaka oraz problemy opieki i wychowania w XIX i XX wieku. Należy podkreślić, że ta część pracy ukazuje wszystkie wydarzenia dotyczące rozwoju pieczy nad dziećmi w pedagogicznej teorii i praktyce Polski od XX do początku XXI wieku. Trzeci rozdział, *Rodzina jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze*, przedstawia wielostronne aspekty wychowania dzieci we współczesnej rodzinie ukraińskiej. Rozdział czwarty, *Opiekuńcza działalność przedszkolna*, zawiera artykuły poświęcone historycznym doświadczeniom zakładów wychowania przedszkolnego na Ukrainie, w Polsce i we Francji, analizujące kwestie wpajania wartości dzieciom w wieku przedszkolnym oraz rolę pedagoga w owym procesie. Natomiast piąty rozdział – *Opiekuńczo-wychowawcza funkcja szkoły* – dotyczy funkcji, treści i kierunków oddziaływań wychowawczych na nastolatków podczas pracy pozalekcyjnej. Rozdział szósty, *Opieka i wychowanie w różnych instytucjach socjalnych*, ukazuje materiały na temat działalności SOS Wiosek Dziecięcych, domów dziecka, świetlic socjalno-terapeutycznych oraz wychowania dziecka w rodzinie zastępczej.

Publikacje ukraińskich naukowców pokazują, że problemy opieki i edukacji w Polsce są niezwykle ważne. Ponieważ Ukraina dąży do wejścia do europejskiej przestrzeni edukacyjnej, koegzystencji i integracji, musi pobudzić ideę dialogu i współpracy.

Problemy opieki społecznej dzieci i młodzieży w historii ukraińskiego i polskiego szkolnictwa oraz teoretyczne podstawy pedagogiki opiekuńczej znalazły odzwierciedlenie w zbiorze prac naukowych *Rozwój ukraińskiego i polskiego szkolnictwa i myśli pedagogicznej (XIX–XXI wiek)*, szczególnie w tomie czwartym pt. *Teoria i praktyka pedagogiki opiekuńczej w Polsce i na Ukrainie (XIX–XXI wiek)*

(Hertsyuk i Mishchyshyn (red.) 2014), opracowanym przez naukowców z Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Franki we Lwowie i Uniwersytetu Wrocławskiego. Reasumując, materiał zawarty w publikacjach ukraińskich naukowców dotyczy problemów opieki nad dziećmi tylko na Ukrainie.

DZIAŁALNOŚĆ OPIEKUŃCZA JANUSZA KORCZAKA W ŚWIETLE PIŚMIENNICTWA UKRAIŃSKICH BADACZY

Analiza publikacji z ostatnich lat pokazuje, że opieka nad dziećmi w Polsce coraz częściej stanowi przedmiot zainteresowania ukraińskich badaczy. Szczególnie cenne jest ich doświadczenie, które charakteryzuje się poszukiwaniem i doskonaleniem różnych form opieki i systemu opiekuńczo-wychowawczego. Znaczną część publikacji poświęcono spuściznie polskiego pedagoga, wychowawcy – Janusza Korczaka (Ilczenko 1993; Kalenyčenko 1978, 1993; Sysoieva, Sokolowa 2003 itd.).

Należy zauważyć, że ukraińska literatura historyczna i pedagogiczna z czasów radzieckich znacząco różni się od współczesnej, w której działalność Korczaka przedstawia się z inną intensywnością, choćby ze względu na uznanie dla znalezienia sposobów realizacji swoich pomysłów i technik w praktyce. Marija Czepil na podstawie analizy i syntezy opracowań naukowego dziedzictwa pedagogicznego Korczaka na Ukrainie wyróżnia cztery okresy: 1) 1908–1924 – okres zapoznawania się społeczności ukraińskiej z działalnością Janusza Korczaka oraz pierwsze wydanie jego utworów i początki ich recepcji na Ukrainie; 2) 1925–1965 – okres przemilczania dorobku pedagogicznego Janusza Korczaka na Ukrainie; 3) 1966–1988 – okres ponownego analizowania i popularyzowania dorobku życiowego i twórczego Janusza Korczaka, pojawienie się wielu publikacji na łamach radzieckich czasopism na temat życia oraz humanistycznej pedagogiki polskiego pedagoga; 4) od 1988/1989 – okres wnikliwego poznawania dorobku oraz pedagogicznej i naukowej analizy treści jego spuścizny przez ukraińskich badaczy i publicystów. Każdy z nich charakteryzuje się różnymi poziomami wpływów, sferą i cechami percepcji idei pedagogicznych oraz dominującymi problemami (Czepil 2015, s. 58).

W latach 90. XX wieku na Ukrainie dziedzictwo Janusza Korczaka zaczyna się rozprzestrzeniać i znajduje uczciwą ocenę. W procesie tłumaczenia jego dzieł literackich na język ukraiński dokonano pierwszej próby analizy osiągnięć edukacyjnych (Koval 1995), która miała jednak charakter ogólny. Niektóre aspekty działań edukacyjnych były również przedmiotem analizy w literaturze naukowej. Problem samowychowania podjął w swoich publikacjach Wałentyna Kushnir (2001, 2002). Problemy rodzicielstwa w dziedzictwie pedagogicznym Wasyla Suchomliń-

skiego i Janusza Korczaka oraz możliwość wykorzystania dokonań pedagogicznych Janusza Korczaka w przygotowaniu pedagogów społecznych przedstawia Svitłana Iszczuk (2002a). Monografia Tetiany Zabutej i Marka Yamnytskoho (1997) również poświęcona jest w całości pracy pedagogicznej Janusza Korczaka. Grupa naukowców Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy przygotowała przewodnik bibliograficzny *Polski pedagog-humanista Janusz Korczak (1878–1942)* (Rohova, Bukshyna (red.) 2003), poświęcony 125 rocznicy jego urodzin. Przewodnik zawiera zbiór dzieł tego wybitnego lekarza i pedagoga, książki o jego życiu i pracy, materiały poświęcone jego pamięci oraz bibliograficzny wykaz publikacji.

W ostatnim dziesięcioleciu wiele prac doktorskich zostało poświęconych działalności Janusza Korczaka (Dziubinska 2015, Denysiuk 2000, Yakym 2012, Khanenko 1997, Kushnir 2004, Mysko 2017, Savchenko 2013, Zabuta 1997). Przeanalizujemy je w porządku chronologicznym.

Charakterystyka rozwoju i funkcjonowania samorządu dziecięcego znalazła odzwierciedlenie w pracy Tetiany Zabutej pt. *Organizacja samorządu dziecięcego w systemie edukacyjnym Janusza Korczaka* (1997). Podstawowe zagadnienia przedstawione są w następującym ujęciu: rozumienie i postrzeganie samorządu jako organu działającego na podstawie oczekiwań społecznych i instytucjonalnych w zakresie zgodności z prawem; istota samorządu polegająca na wytrwałej pracy każdego z jej członków w celu zapewnienia dobrego funkcjonowania w zespole; dobrze zdefiniowana struktura organów samorządowych (współzarządzanie, kształtowanie opinii publicznej kolektywu). Lista podstawowych zasad samorządności jest długa, natomiast funkcje, zakres i forma dynamicznie zmieniają się, podobnie jak zmienia się funkcjonalna rola uczniów i nauczycieli. Celem samorządu w *Domu Sierot* oraz *Naszym Domu* było przygotowanie dzieci do aktywnego, samodzielnego życia, kształtowanie zdolności organizacyjnych, umiejętności podejmowania decyzji i ich wdrażania. Badaczka proponuje stworzenie laboratorium naukowo-metodycznego opartego na doświadczeniu Janusza Korczaka.

Wasył Khanenko w pracy doktorskiej *Problem humanizacji wychowania w kontekście rozwoju pedagogiki polskiej w okresie międzywojennym (1918–1939)* (1997) skupia się na kontrowersjach wokół polskiej pedagogiki w analizowanym okresie, wskazując wpływ warunków społeczno-gospodarczych i politycznych na ogólną sytuację w Polsce oraz główne nurty polskiej pedagogiki. Badacz skupia się na problemie humanizacji edukacji w praktyce Korczaka, koncepcji szkoły twórczej Henryka Rowida, koncepcjach filozoficznych i etycznych Sergiusza Hessena, pedagogice kultury Bogdana Nawroczyńskiego, teorii rozwoju Bogdana Suchodolskiego. Charakterystyczne dla tego okresu w Polsce jest sformułowanie i rozwinięcie głównych kierunków teoretycznych w pedagogice, charakterystycznych dla rozwoju nauk o wychowaniu w kategoriach europejskich i globalnych.

W dysertacji Svitłana Denysiuk *Problem kształtowania osobowości w dziedzictwie pedagogicznym pedagoga-humanisty J. Korczaka* (2000) dokonała analizy głównych etapów życia Korczaka, czynników i warunków kształtowania światopoglądu i przekonań pedagogicznych, usystematyzowała poglądy pedagoga na rozwój indywidualny dziecka oraz specyfikę działalności wychowawcy, podsumowała również kluczowe komponenty systemu wychowawczego przedstawionego przez polskiego pedagoga. Badaczka zwraca uwagę na nowatorskie w owym czasie i aktualne do dziś kluczowe elementy, mające wpływ na sukces oddziaływań wychowawczych: etyczne i edukacyjne standardy postępowania pedagogów (humanistyczny, tolerancyjny, uprzejmy stosunek do dzieci, zapewniający poszanowanie ich praw); szacunek do wychowanka i zapewnienie jego harmonijnego rozwoju; budowanie relacji między mentorami i trenerami opartej na partnerstwie i wzajemnym wpływie; ciągłe studium dziecka w pełnym wymiarze godzin w celu prawidłowej diagnozy, podejmowania świadomych decyzji i wyborów; dobór najbardziej adekwatnych form i metod oddziaływania pedagogicznego; wysoka kultura zachowań, umiejętność samokontroli, chęć do samorozwoju i samodoskonalenia (Denysiuk 2000, s. 14). W tym kontekście ważne znaczenie odgrywa działalność opiekuńczo-wychowawcza pedagoga, oparta na idei indywidualnego rozwoju dziecka.

W. Kushnir w pracy doktorskiej *Główne humanistyczne idee twórczej spuścizny Janusza Korczaka w kontekście rozwoju ukraińskiej myśli pedagogicznej* (2004) na podstawie analizy porównawczej koncepcji pedagogicznych Janusza Korczaka i Wasyla Suchomlińskiego twierdzi, że podstawowe idee humanistyczne koncepcji edukacyjnych Korczaka są integralne i harmonijne. Ich celem jest rozwój naturalnych instynktów i umiejętności dziecka, wpływ praktyki pedagogicznej na osobowość wychowanka; uznanie wartości dzieciństwa – szacunku, godności oraz osobowości dziecka; wskazanie na poznawanie dziecka jako głównego warunku skuteczności procesu pedagogicznego; ciągłe badanie dziecka jako całościowej struktury ciała i umysłu; odrzucenie autorytaryzmu w relacji między dorosłym a dzieckiem (Kushnir 2004, s. 16). Zarówno Korczak, jak i Suchomliński w centrum relacji opiekun – dziecko oraz koncepcji pedagogicznej umieścili potrzeby dziecka, które traktowali jako podmiot. Ich działania mają na celu znalezienie skutecznych form oraz metod opieki i wychowania, jak również technologii edukacyjnych. Badacz określa obszary twórczego wykorzystania doświadczenia pedagogicznego Korczaka i Suchomlińskiego we współczesnej edukacji. Jest to: potrzeba stworzenia emocjonalnie wypełnionego życia szkoły i jej atmosfery, która stymuluje twórcze formy komunikacji między dziećmi; wzmacnianie idei ochrony; osiągnięcie demokratyzacji życia szkolnego dzięki przejrzystości i otwartości na integrację i koordynację interesów i stanowisk, na kulturę komunikacji, na różnorodne formy aktywności twórczej; zwiększenie wiedzy psychologicznej nauczycieli i ciągłe badanie dzieci,

przekształcenie wiedzy o dziecku w obowiązkowe ogniwo w procesie kształcenia; porzucenie nadmiernego intelektualizmu szkoły.

UKRAIŃSCY NAUKOWCY O PROBLEMACH OPIEKI NAD DZIEĆMI W POLSCE

Praca habilitacyjna Natalii Savchenko (2013) jest poświęcona teorii, historii i praktyce opieki nad dzieckiem w edukacji pozaszkolnej w Polsce. Autorka przeanalizowała oraz usystematyzowała tło społeczno-kulturowe, inicjatywy społeczne i edukacyjne w zakresie zajęć pozalekcyjnych i rekreacyjnych, ich miejsce w systemie edukacji, wyodrębniła dalsze kierunki rozwoju opieki w placówkach pozaszkolnych. We współczesnych warunkach cechami charakterystycznymi edukacji pozaszkolnej, zdaniem autorki, jest pojawienie się nowych instytucji, ich prywatyzacja oraz krótki czas pracy. Udział dzieci w zajęciach organizowanych przez te instytucje jest możliwy tylko dzięki opłatom wnoszonym przez rodziców.

Aktywne zajęcia rekreacyjne są prowadzone przez różne wspólnoty religijne, Kościół, lokalne społeczności. Dziecko jest traktowane jako przedmiot edukacji pozaszkolnej. Wśród instytucji są młodzieżowe domy kultury, pałace młodzieży, młodzieżowe ośrodki kultury, kluby młodzieżowe, kluby sportowe, place zabaw i ogródki jordanowskie, świetlice młodzieżowe na stacjach kolejowych, biblioteki, ośrodki pozaszkolne i inne.

Lista indykatywna placówek pozaszkolnych w Polsce jest dość długa. Daje możliwość dalszej poprawy sieci zgodnie z nowoczesnymi wymaganiami, faktycznymi potrzebami społeczeństwa, środowiska dzieci i młodzieży. Zgodnie z koncepcją, treścią i działaniem, zasobami materialnymi i technicznymi, personelem, lokalizacją i funkcjami przestrzennymi społeczeństwa pozaszkolne instytucje edukacyjne funkcjonują jako złożone lub wyspecjalizowane. Priorytety ich rozwoju zależą od specyficznych warunków i możliwości regionów.

Instytucje pozaszkolne do procesu edukacyjnego przyciągają dzieci w różnym wieku, wykorzystując różne formy i metody pracy grupowej i indywidualnej; wdrażając treści programów edukacyjnych i szkoleniowych dla dorosłych oraz wprowadzając uniwersalne programy według trzech poziomów edukacji (początkowy, podstawowy i wyższy), który odróżnia te typy placówek od innych instytucji społeczno-kulturalnych i edukacyjnych, promuje harmonijnie rozwiniętą osobowość.

Wychowaniu dzieci-sierot w Polsce w okresie międzywojennym jest poświęcona dysertacja Yurija Yakyma (2012). Autor stwierdza, że lata 20.–30. XX wieku charakteryzują się wieloma koncepcjami wychowania sierot, znalezieniem i doskonaleniem różnych form opieki, systemu opiekuńczo-wychowawczego, który

opiera się na diagnozie i traktowaniu dziecka jako podmiotu, przewyciężeniem braków opieki instytucjonalnej nad dziećmi, tworzeniem środowiska wychowawczego, doskonaleniem metod nauczania i wychowania (Yakym 2012, s. 5). W tym czasie pojawiły się systemy Józefa Babickiego, Kazimierza Jeżewskiego, Janusza Korczaka, Kazimierza Lisieckiego, co umożliwiło efektywne wprowadzanie dzieci w dorosłość. Autor potwierdza wysiłki mające na celu zapewnienie, żeby sieroty nie odczuwały braku miłości, a instytucje do tego powołane stworzyły rodzinną atmosferę. Pedagodzy łączyli wiedzę naukową z praktyką, wdrażając podstawy partnerstwa w proces wychowania (Yakym 2012, s. 171). Dziecko zostało uznane przez wychowawców za osobę, która ma prawo do rozwoju i szacunku.

Priorytetem w pracy wychowawców było wpajanie dziecku miłości do pracy i zdolności do pracy, kształtowanie pozytywnych cech charakteru, pragnienia niezależności, samorealizacji i odpowiedzialności. Do systemu edukacji dzieci-sierot polscy pedagodzy wprowadzili system samorządu i wychowanie poprzez pracę. Jego najważniejszymi organami były Sąd Koleżeński, Rada Samorządu, Sejm Dziecięcy, a także tablica ogłoszeń i skrzynka pocztowa. Chęć pracy z dziećmi, poprawy ich losu, zmiany życia – to credo polskich opiekunów okresu międzywojennego. Pomimo różnicy statusu społecznego, sytuacji rodzinnej, podstawowego wykształcenia, doświadczenia zawodowego w pracy z dziećmi łączy ich miłość do dzieci oraz chęć niesienia pomocy.

Treścią i głównym obszarem pracy opiekuńczo-wychowawczej z dziećmi w działalności towarzystw dobroczynnych na ziemiach polskich, które powstały w Wilnie (1807), Mińsku (1811), Warszawie (1814), Lublinie (1815), Krakowie (1816), jest poświęcona praca doktorska Krystyny Dziubynskiej (2015). Autorka opisuje także działalność opiekuńczą żydowskiego, kaliskiego, radomskiego i rosyjskiego towarzystwa dobroczynnego, których wspólnym celem było zapewnienie opieki nad sierotami. Przeprowadza gruntowną interpretację i syntezę naukową oraz dostrzega nowy problem – opieka i wychowanie sierot w działalności towarzystw dobroczynnych w Polsce (1807–1918). Przedstawia go w formie integralnej, retrospektywnej analizy teorii i praktyki opieki oraz wychowania dzieci osieroconych; dokonuje genezy działalności opiekuńczo-wychowawczej towarzystw dobroczynnych na ziemiach polskich; charakteryzuje etapy rozwoju teorii i praktyki opieki i wychowania sierot w działaniach towarzystw dobroczynnych w Polsce w badanym okresie: pierwszy (1807–1832) – poszukiwanie instytucjonalnych form opieki i treści wychowania sierot, drugi (1832–1879) – konsolidacja działalności opiekuńczo-wychowawczej towarzystw dobroczynnych pod patronatem Głównej Rady Opiekuńczej, trzeci (1881–1914) – udoskonalanie treści i form wychowania i opieki nad sierotami, czwarty (1914–1918) – ograniczenie działalności opiekuńczo-wychowawczej towarzystw dobroczynnych; przybliży warunki powstania towa-

rzystw dobroczynnych oraz inicjatyw społeczno-pedagogicznych w zakresie opieki nad sierotami w Polsce w XIX do początku XX wieku; przedstawia opracowany zestaw narzędzi pedagogicznych do wychowania dzieci-sierot i działania polskich społecznych stowarzyszeń filantropijnych; aktualizuje doświadczenia historyczne na ziemiach polskich w kontekście współczesnych problemów opieki i edukacji dzieci sierocych w Polsce i na Ukrainie (Dziubynska 2015, s. 10–11).

Walentyna Mysko w rozprawie *Dzieciocentryzm w dziedzictwie pedagogicznym Janusza Korczaka* wskazuje główne obszary działań społecznych i edukacyjnych Korczaka w *Domu Sierot* i *Naszym domu*, stworzenie systemu ochrony socjalnej i prawnej dziecka, zwłaszcza socjalizacji sierot i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej. Na podstawie analizy twórczości naukowej i publicystycznej autorka podaje definicję dzieciocentryzmu jako modelu zorientowanego na relację między dzieckiem a dorosłym, która przejawia się w partnerstwie opartym na wspólnych działaniach i dialogu, empatii, rozpoznawania unikalnego charakteru dzieciństwa w celu zapewnienia warunków do samorealizacji i samoaktualizacji dziecka (Mysko 2017, s. 13).

Ze względu na aktualność i wagę podjętej przez współautorkę (Oresta Karpenko) problematyki został sporządzony przewodnik bibliograficzny *Opieka nad dziećmi w Polsce w retrospektywie porównawczo-historycznej (1900–2016)* (2017) opublikowany w języku ukraińskim i polskim. Ogólna liczba dokumentów i informacji, które są podane w przewodniku, wynosi 1601 źródeł bibliograficznych, w tym 1560 tytułów książek i artykułów, 35 – autoreferatów dysertacji ukraińskich i polskich badaczy obronionych na Ukrainie, 6 – zatwierdzonych tematów badań naukowych na Ukrainie. Umieszczono indeks nazwisk oraz indeks alfabetyczny (tytułów lub tematów) autoreferatów, dysertacji oraz innych publikacji. Przewodnik bibliograficzny jest poważnym źródłem wiedzy potrzebnej do kontynuowania pracy przez naukowców, pedagogów, wychowawców, metodyków, sprzyjającym zawodowemu rozwojowi kadr. Ponadto kształtuje wspólną przestrzeń komunikacyjną, jest gwarancją przekazania doświadczenia, ważną podstawą doskonalenia teorii i praktyki pedagogicznej w zakresie opieki nad dziećmi, realizacji reformy oświatowej na Ukrainie, prowadzenia działalności opiekuńczej, skutecznej pomocy w pracy edukacyjnej i naukowej magistrów i doktorantów, kadry dydaktycznej, pedagogów-badaczy, teoretyków pedagogiki, praktyków pedagogiki, młodych studentów, pracowników bibliotek oraz ma wielkie znaczenie naukowo-praktyczne. Przewodnik wzbogaci wiedzę na temat rozwoju myśli pedagogicznej w Ukrainie i Polsce, uzupełniając ją o nowe nazwiska i fakty.

Dolna granica badania (1900) jest uwarunkowana rozpowszechnianiem działalności przez organizacje i stowarzyszenia charytatywne, powstaniem i rozwojem koncepcji wychowania dzieci-sierot w teorii i praktyce opiekuńczej w Polsce,

a także z wydaniem pierwszych publikacji dotyczących wymienionej problematyki. Górna granica badania przypada na początek XXI wieku (2016). Polscy pedagodzy skupili się na poszukiwaniu i doskonaleniu innowacyjnych form opieki oraz innowacyjnych metod w pracy opiekuńczo-wychowawczej z dziećmi w nawiązaniu do nowych ram prawnych, dokumentów międzynarodowych Rady Europy, co stało się możliwe po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej (2004).

Wszystkie części wydania bibliograficznego posiadają nie tylko aspekt informacyjny, ale również zawierają treści naukowo-poznawcze, a ponadto odznaczają się troską o wpływ wychowawczy i społeczny. Sam wskaźnik pełni natomiast funkcję samoedukacyjną, światopoglądową oraz wyraża troskę o zachowanie i tworzenie kultury. W pierwszym rozdziale mieści się krótki ogólny opis rozwoju opieki nad dziećmi w teorii i praktyce pedagogicznej Polski końca XIX i początku XX wieku. W drugim rozdziale zostały zebrane najważniejsze, zdaniem autora, publikacje polskich pedagogów dotyczące opieki nad dziećmi, a w trzecim – ukraińskich naukowców. W ramach tych rozdziałów zostały wyodrębnione publikacje według typu – książki, artykuły. Czwarty rozdział zawiera autoreferaty dysertacji ukraińskich i polskich badaczy, którzy bronili swoich prac na Ukrainie, a także listę inaczej sformułowanych tematów badań naukowych ukraińskich naukowców odnoszących się do wymienionej problematyki. Przy sporządzaniu listy skoordynowanych prac naukowych autorka uwzględniła chronologiczny i tematyczny indeks tematów badań naukowych *Ukraińska historyczno-pedagogiczna nauka w odzwierciedleniu tematyki badań naukowych (1995 – 2014)* (2014) opracowany przez Narodową Akademię Nauk Pedagogicznych Ukrainy we współpracy z Państwowym Uniwersytetem Pedagogicznym im. Pawła Tyczyny w Umaniu.

Treść przewodnika bibliograficznego *Opieka nad dziećmi w Polsce w porównawczo-historycznej retrospektywie (1900 – 2016)* (2017) jest ważna przy uzasadnieniu potrzeby badania teorii opieki, wychowania opiekuńczego oraz wychowania poprzez opiekę jako kluczowych składników nowej dla ukraińskiego naukowo-edukacyjnego środowiska dziedziny – pedagogiki opiekuńczej.

W monografii *Opieka nad dziećmi w Polsce: ujęcie historyczno-pedagogiczne* (Karpenko 2017) ukazano zarówno niezbędne uogólnienia syntetyczne, jak i nowe podejścia dotyczące analizy istotnych i zarazem ustawicznie aktualnych zagadnień, oparte na całościowej genezie opieki nad dziećmi, w teorii pedagogicznej i praktyce dydaktyczno-opiekuńczej Polski XX i początku XXI stulecia. Podkreśla wiodące tendencje rozwoju w określaniu kierunków wykorzystywania pozytywnych polskich doświadczeń oraz dorobku teoretycznego opieki nad dziećmi w społeczeństwie ukraińskim. Na podstawie selektywnych podejść metodologicznych (humanistycznym, antropologicznym, aksjologicznym, hermeneutycznym, systemowym,

konkretno-historycznym, kulturologicznym, paradygmatycznym, synergetycznym, fenomenologicznym i narracyjnym):

- przeprowadzono celową analizę retrospektywną;
- sformułowano uogólnienia treści i form opieki nad dziećmi w teorii pedagogicznej i praktyce edukacyjnej Polski, ukazując specyfikę rozwoju teorii opieki oraz praktyki opiekuńczej w ich rozmaitych uwarunkowaniach i wzajemnych zależnościach, opracowano charakterystykę metodologiczną, teoretyczną i technologiczną najważniejszych koncepcji;
- sformułowano terminy „opieka nad dziećmi” oraz „rozwój opieki nad dziećmi” jako fenomeny historyczno-pedagogiczne zarówno w wąskim, jak i szerokim pedagogicznym znaczeniu;
- naświetlono także podstawowe grupowe determinanty rozwoju opieki nad dziećmi w Polsce w badanym okresie historycznym: społeczno-polityczne (uregulowania prawne działalności opiekuńczej, rozwój bazy normatywno-ustawodawczej, wprowadzenie problemów opieki i prawa dziecka do Konstytucji, opracowanie aktów prawnych w zakresie opieki i pomocy rodzinom w procesie pojawiania się nieszczęśliwych zjawisk społecznych, takich jak wojny, kataklizmy, tworzenie państwowego systemu opieki oraz zjawiska globalizacji i regionalizacji, procesy eurointegracyjne); społeczno-ekonomiczne (kryzysy gospodarcze, walka o przeżycie, sieroctwo, przestępczość, żebractwo, bezdomność, bezrobocie, emigracja rodziców, epidemie, rozmaite przeobrażenia społeczne i gospodarcze, tworzenie możliwości organizowania rodzinnych oraz instytucjonalnych form opieki, obrona socjalna dzieci); kulturalno-oświatowe (kultura, tradycje narodowe, reformy oświatowe, etnopedagogiczne zasady opieki i wychowania dzieci, działalność dobroczynna stowarzyszeń opiekuńczych, poszukiwanie instytucjonalnych oraz rodzinnych form opieki nad dziećmi i ich doskonalenia, powstawanie koncepcji wychowawczo-opiekuńczych oraz ich wprowadzanie w życie, działalność opiekuńczo-wychowawcza zakładów edukacyjnych i instytucji pozaszkolnych, przygotowanie dzieci do życia samodzielnego oraz zdobycia zawodu, zagwarantowanie sierotom prawa do opieki, nauczania, oświaty, rozwój i umacnianie pedagogiki opiekuńczej);
- opracowano i doprecyzowano periodyzację rozwoju opieki nad dziećmi w teorii i praktyce pedagogicznej Polski w konkretnych granicach chronologicznych, charakterystyka zaś każdego z nich jest opracowana zgodnie z przyjętymi kryteriami (uznanie dziecka za podmiot procesu społeczno-pedagogicznego, specyfika przemyślenia społeczno-politycznych, kulturalno-historycznych i teoretyczno-metodologicznych zasad działalności opiekuńczo-wychowawczej, rozwój pedagogiki opiekuńczej

w związku z kontekstem aksjologicznym): pierwszy (1900–1918) – gromadzenia doświadczeń pedagogicznych w zakresie opieki nad dziećmi; drugi (1918–1939) – krystalizacja działalności opiekuńczo-wychowawczej i jej teoretyczne dokumentowanie; trzeci (1939–1944) – unicestwiania pedagogicznej praktyki opieki nad dziećmi; czwarty (1944–1973) – doskonalenia metodologicznych oraz teoretyczno-metodycznych zasad opieki nad dziećmi; piąty (1973–2004) – umacniania i rozwoju pedagogiki opiekuńczej jako trójwymiarowego fenomenu (gałąź nauk pedagogicznych, dziedzina nauczania, działalność specjalistyczna); szósty (2004–2017) – intensywny rozwój i koncepcyjne reformowanie zasad opieki nad dziećmi w teorii i praktyce pedagogicznej Polski w kontekście procesów integracyjnych;

- przeanalizowano dorobek badaczy polskich w zakresie teorii i metodologii pedagogiki opiekuńczej, teorii międzyludzkiej opieki, teorii i praktyki wychowania opiekuńczego; w tym zakresie zbadano i uzasadniono teoretycznie profesjogram wychowawcy w kontekście zadań działalności opiekuńczej w Polsce;
- naświetlono specyfikę narodzin i transformowania rodzinnych i instytucjonalnych form opieki nad dziećmi, ukazano teoretyczno-metodologiczne zasady opieki nad dziećmi w Wioskach Dziecięcych SOS, a także innych rodzajach instytucji opiekuńczych, szkołach i pozaszkolnych instytucjach Polski XX i początku XXI wieku;
- określono postępowe idee polskiego systemu opieki nad dziećmi w teorii i praktyce pedagogicznej oraz zaproponowano możliwości ich wykorzystania w społeczeństwie ukraińskim.

PODSUMOWANIE

Synteza literatury naukowej daje podstawy do stwierdzenia, że w ciągu ostatnich dwudziestu lat ukraińscy naukowcy badają niektóre aspekty opieki nad dzieckiem w teorii i praktyce pedagogicznej w Polsce, a ich publikacje zostały zamieszczone w ukraińskiej literaturze pedagogicznej. Jednak geneza polskiej pedagogiki opiekuńczej nie została odpowiednio uwzględniona w ukraińskiej bazie źródłowej. Teoria i praktyka opieki nad dzieckiem pokazuje, że dorobek polskich pedagogów nie jest wystarczająco wykorzystywany do przezwyciężenia sprzeczności między potrzebą zintegrowanej percepcji systemu opieki nad dzieckiem a wewnętrzną nierównowagą między jego poszczególnymi elementami; obiektywną potrzebą skutecznego rozwiązania problemów opiekuńczo-wychowawczych w sferze społecznej Ukrainy i brakiem zrozumienia historycznego rozwoju opieki nad dziećmi

w teorii i praktyce pedagogicznej Polski, która uniemożliwia tworzenie i wdrażanie w społeczeństwie ukraińskim koncepcji działalności opiekuńczej opartych na badaniach naukowych.

LITERATURA

- Ashby C.M., 2003, *Foster Care: States Focusing on Finding Permanent Homes for Children, but Long-Standing Barriers Remain*. Washington, United States General Accounting Office.
- Brennan D., 1998, *The Politics of Australian Child Care: Philanthropy to Feminism and Beyond*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Clarke-Stewart A., Allhusen V., 2005, *What We Know about Childcare*. Cambridge, Harvard University Press.
- Connolly M., Morris K., 2012, *Understanding Child and Family Welfare: Statutory Responses to Children at Risk*. London, Palgrave Macmillan.
- Czepil M. (ed.), 2010, *Care and upbringing of children: history and the present*. Drohobych, DDPU im. Ivana Franki.
- Czepil M., 2015, *Spuścizna pedagogiczna Janusza Korczaka i jej recepcja na Ukrainie: historiografia problemu*. W: M. Czepil, R. Bednarz-Gryzbek, M. Hajkowskiej (red.), *Janusz Korczak – Przyjaciel dzieci. W nurcie rozważań pedagogicznych*. Lublin, UMCS, 57–72.
- Denysiuk S., 2000, *The problem of personality formation in the pedagogical heritage of a pedagog-humanist J. Korczak*: extended abstract of candidate's thesis: 13.00.01. Kyiv, NAPNU.
- Dziubynska K., 2015, *The care and education of orphans in the activities of the charitable societies of Poland (XIX – early twentieth century)*: candidate's thesis: 13.00.01. Drohobych, DDPU im. Ivana Franka.
- Gelles R., 2017, *Out of Harm's Way: Creating an Effective Child Welfare System*. London, Oxford University Press.
- Hayden C., Goddard J., Gorin S., Van der Spek N., 1999, *State Child Care: Looking After Children?* London&Philadelphia, Jessica Kingsley Publishers.
- Hertsyuk D., Mishchyshyn I., 2014, *Development of Ukrainian and Polish education and pedagogical thought (XIX – XXI centuries)*. Vol. 4. *Theory and practice of guardian pedagogy in Ukraine and Poland (XIX–XXI centuries)*. Lviv, LNU im. Ivana Franka.
- Hutchinson J.R., Sudia C., 2002, *Failed Child Welfare Policy: Family Preservation and the Orphaning of Child Welfare*. Lanham, MD, University Press of America.

- Ishchuk S., 2002a, Parental education in the context of pedagogical thought V.O. Sukhomlinsky and Janusz Korczak. „Scientific notes of the Ternopil State Pedagogical University. Series: Pedagogy”, Vol. 5, 276–281.
- Ishchuk S., 2002b, Possibilities of Using the Pedagogical Heritage of Janusz Korczak in the Process of Preparing a Social Pedagogue. „Scientific notes of the Ternopil State Pedagogical University. Series: Pedagogy”, Vol. 10, 29–30.
- Kalenychenko N., 1978, The unlucky power of humanity: (To the 100th anniversary of the birth of J. Korczak). „Radianska shkola”, Vol. 7, 102–105.
- Kalenychenko N., Ilchenko Zh., 1993, Life given to children. „Elementary School”, Vol. 9, 56–58.
- Karpenko O., 2017, Child care in Poland: historical and pedagogical aspect. Drohobych, DDPU im. Ivana Franki.
- Karpenko O., 2017, *Opieka nad dziećmi w Polsce w porównawczo-historycznej retrospektywie (1900–2016): przewodnik bibliograficzny*. Drohobych, DDPU im. Ivana Franki.
- Khanenko V., 1997, *The problem of humanization of education in the context of the development of Polish pedagogy of the interwar period (1918–1939)*: candidate's thesis: 13.00.01. Kyiv, KDLU.
- Klein A., 1992, *Debate Over Child Care, 1969–1990: A Sociohistorical Analysis*. Albany, State University of New York Press.
- Kohut S., 2005, *Systems of professional training of social pedagogue in higher educational institutions of education of Ukraine and Poland (comparative analysis)*: extended abstract of candidate's thesis: 13.00.01. Lviv, LNU im. Ivana Franka.
- Koval L., 1995, In memory of Janusz Korczak: Polish teacher, doctor and writer. „Khreshchatyk”, Vol. 33, 6.
- Kushnir W., 2001, Childhood and the rights of children in the pedagogical heritage of Janusz Korczak and Vasyl Sukhomlinsky. „Scientific Herald of the Southern Ukrainian K.D. Ushinsky National Pedagogical University”, Vol. 3–4, 44–48.
- Kushnir W., 2002, *Self-education in the pedagogical heritage of Janusz Korczak and Vasyl Sukhomlinsky*. Kyiv, Naukovyi svit.
- Kushnir W., 2004, *Leading humanistic ideas of the creative heritage of Janusz Korczak in the context of development of the national pedagogical thought*: extended abstract of candidate's thesis: 13.00.01. Kyiv, NAPNU.
- Lafferty R., 2013, *The Guardianship of Best Interests: Institutional Care for the Children of the Poor in Halifax, 1850–1960*. Ontario, McGill-Queen's Press.
- Laktionova H., 2001, (ed.) *Innovative forms of child custody: international and national experience*. Kyiv, Naukovyi svit.
- Lohvynenko T., 2016, *Theory and Practice of Preparing Social Practices in the Universities of Scandinavian Countries: Dania, Norway, and Sweden*: extended abstract of candidate's thesis: 13.00.01. Drohobych, DDPU im. Ivana Franki.

- Lohvynenko T., Huk O., 2014, *Methodology of social and educational work in modern conditions*. Drohobych, DDPU im. Ivana Franki.
- Michel S., The History of Child Care in the U.S.A., opublikowano: <http://socialwelfare.library.vcu.edu/programs/child-care-the-american-history/> [dostęp: 20.07.2018]
- Mysko W., 2017, *Childhood centered in the pedagogical heritage of Janusz Korczak*: extended abstract of candidate's thesis: 13.00.01. Drohobych, DDPU im. Ivana Franki.
- Polishchuk W., 2010, The main tendencies of modernization of the system of vocational training of social workers in European countries. „Collection of scientific works of Kamenets-Podolsky National University named after Ivan Ogienko. Series: Socio-pedagogical”, Vol. 14, 334–342.
- Polishchuk W., 2014, Professional training of social workers in the educational systems of the Scandinavian countries. „Scientific herald of Uzhgorod National University. Series: Pedagogy. Social work”, Vol. 34, 144–146.
- Richard Ed., McKenzie B., 1999, *Rethinking Orphanages for the 21st Century*. London, Sage Publications.
- Rohova P., Bukshyna T. (ed.), 2003, Polish pedagogue-humanist Janusz Korczak (1878–1942): to the 125th anniversary of his birth: biobibliographical index. Kyiv, DNPBU.
- Savchenko N., 2010, *Formation and development of extracurricular education and upbringing in Poland (XVIII – XX centuries)*. Vol. 1. Public-pedagogical movements. Kirovohrad, KOD.
- Savchenko N., 2013, *Theory and practice of out-of-school education for young people in Poland (last quarter of the XIXth century – mid XXth century)*. Kirovohrad, KDPU.
- Sysoieva S., Sokolova, I., 2003, *Janusz Korczak (1878–1942). Essays on the history of the development of pedagogical thought*. Kyiv, Tsul.
- The number of children in Ukraine has decreased almost twice, opublikowano: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2165052-killist-ditej-v-ukraini-zmensilas-majze-vdvici.html>.
- Tobis D., 2000, *Moving from Residential Institutions to Community-Based Social Services in Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union*. Washington D.C., World Bank.
- Vlasova O., 1993, *Problems of vocational training of Children's Village educators in the heritage of Hermann Gmeiner*: candidate's thesis: 13.00.01. Kyiv, Kyivskiy derzhavnyi pedahohichnyi instytut inozemnykh mov.
- Yakym Yu., 2012, *The education of orphan children in the Polish pedagogy of the interwar period*: candidate's thesis: 13.00.01. Drohobych, DDPU im. Ivana Franki.
- Zabuta T., 1997, *Children's self-government in the pedagogical heritage of Janusz Korczak*: extended abstract of candidate's thesis: 13.00.01. Odessa, PPDU.

- Zabuta T., Yamnytskyi M., 1997, *Pedagogical work of Janusz Korczak*. Rivne: Vyd-vo F. Pyshniuka.
- Zajchenko N., 2015, *The development of the theory and practice of social pedagogy in Hispanic countries in the XXth and early XXIst centuries: extended abstract of candidate's thesis: 13.00.01*. Kyiv, NAPNU.
- Zavhorodnia T., Lysenko N., Marzec D., Stuparyk B., 2002, *Custody of children in transformation period of social order*. Ivano-Frankivsk – Uzhhorod, Mystetska liniia.

CHILD CUSTODY IN POLAND AND ITS RECEPTION IN UKRAINE:
HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM

Abstract: Ukrainian scholars' interest in the pedagogical concepts of Poland is due to the necessity to identify developmental stages of custodianship and educational systems, trace similarities and discrepancies, distinguish axiological ideas in the educational theory and practice of Poland in the XX – early XXI centuries and further use them in the social realities of Ukraine. Cooperation of teachers from both countries has made it possible to conduct joint scientific projects, prepare a series of publications on the importance of child custody theoretical and methodological principles in the educational theory and practice of Poland. The works of Ukrainian scholars (1988–2017) dedicated to Polish child custody, including monographs, collections of scholarly articles, defended dissertations, substantiating the importance of studying theoretical and methodical foundations of custodianship in the educational theory and practice of Poland, taking into account national features as outlined by activities of Polish scholars, who laid the foundations of the child custody studies and brought about transformation of the Polish society's values, have been analyzed. Now, Ukrainian educators should focus on improving forms, methods and means of custodianship, modernizing institutional forms of care, analyzing children's needs.

Keywords: custodianship, children, historiography, theory of child custody, custodianship and educational activities, Ukrainian scholars, Poland, Ukraine